

<http://doi.org/10.22133/mtlj.2025.464936.1345>

An Analysis of the Nature of Bank, Customer, and Debit Card Service Provider Relationships in the Laws of Iran, Iraq and Algeria

Saeid Mahjoub

Assistant Prof., Department of Private Law, Faculty of Law, University of Qom, Qom, Iran.

Article Info	Abstract
Original Article Received: 26-06-2024 Accepted: 07-10-2024 Keywords: Credit Cards Debit Cards Remittance Contract Condition in Favor of a Third Party Proxy in Payment *Corresponding author e-mail: s.mahjoub@qom.ac.ir	With the emergence of electronic money and the spread of credit cards, new legal aspects emerged. Among the different types of credit cards, debit cards have become more important due to their prevalence. The three elements of the issuing bank, the credit card holder and the service provider have made it difficult to analyze the nature of the relationships between the surroundings and recognize the works. The purpose of this research is to identify and analyze this difficult nature, which is organized based on descriptive and analytical methods. In the legal system of Iraq, Iran and Algeria, due to the absence of the legislator to clarify the said nature, at least five theories of transfer of rights, transfer of debt, commitment to the benefit of a third party, proxy in performance and indefinite contract can be recognized, which are worth studying in this article. The comparison of the above cases has been the focus of attention and analysis. Right transfer and debt transfer cannot be accepted in any of the mentioned systems. On the other hand, the obligation for the benefit of the third party and representation in the performance has been met with relative acceptance in the laws of Iraq and Algeria. In Iranian law, according to the specific nature of these relationships and also the existence of Article 10 of the Civil Code, which expresses the principle of the sovereignty of the will, the aforementioned nature can be considered an indefinite contract to include all of the aforementioned nature.
How to Cite: Mahjoub, S. (2025). An Analysis of the Nature of Bank, Customer, and Debit Card Service Provider Relationships in the Laws of Iran, Iraq and Algeria. <i>Modern Technologies Law</i>, 6(12), 371-389.	Published by University of Science and Culture https://www.usc.ac.ir Online ISSN: 2783-3836

1. Introduction

With the transformation of societies and the emergence of the phenomenon of urbanization, new requirements emerged in the field of interpersonal relationships. The volume of liquidity increased due to the establishment of private and public banks and economic growth, and the conventional needs of individuals also increased. Carrying cash to buy and meet life's needs was difficult and associated with risks such as theft, loss, etc. In the meantime, with the emergence of electronic money, credit cards were welcomed by the public. Therefore, the banks created cards based on which the holder used the said card to go to the service provider and purchase their needs. This action faced challenges due to its non-exclusivity between the two parties of a contract. Explanation that in most traditional contracts, the parties are exclusive to both sides of the contract. For example, the sale between the seller and the customer, the lease between the lessor and the lessee, the loan between the borrower and the lender, and the loan between the lender and the borrower are terminated, and this makes the analysis of the legal nature easy. But in the case of credit cards, which have various types, the parties to the contract are not exclusive. Rather, it is a tripartite relationship that makes it difficult to analyze. Among the types of credit cards, the focus of this article is on debit cards, which have an important position due to their popularity in Iran and are about to be popular in Iraq and Algeria. Therefore, the main question of this research is based on the legal nature of the relationships surrounding debit cards in the countries of Iran, Iraq and Algeria, and it is possible to find a single nature to explain this relationship based on the legal systems of these three countries? The answer to this question and other similar questions in the article can solve many ambiguities in this regard. Regarding the history of the research, it should be mentioned that although useful research has been done regarding credit cards, regarding cash payment cards or debit cards, the only independent research that the authors have achieved is a book entitled "Debit Cards" written by Dr. Maryam Jalali. It is dedicated to the rights of Iran and America. Therefore, the current research is completely unprecedented in order to compare the aforementioned nature in the legal systems of Iran, Iraq and Algeria. In this regard, firstly, the concept of credit cards and their types are discussed, then the characteristics of this category of cards are discussed, and then, focusing on debit cards, the nature of the relationship between the holders of these cards with the bank and the service provider in three systems. The rights of Iran, Algeria and Iraq are covered.

The nature of this contract is one of indefinite contracts and it falls under Article 10 of the Civil Code.

One of the effects of accepting this theory in Iranian law is that it is necessary to clearly agree on the rights and obligations of the parties. In other words, if a nature is included under indefinite contracts, due to the lack of detailed legal texts, it is necessary to define its limits and loopholes carefully and clearly by the parties. Second, these contracts are proprietary, necessary, and among objective contracts. Therefore, the holder gives a certain amount to the bank and the bank opens an account for him that has a special identity. This contract is temporary; insanity and stupidity are not grounds for its dissolution. But the death of a natural persons causes the account to be closed. Therefore, as soon as the bank informs the customer of the death of the customer, the banking operations in the deceased's account will be stopped, and for this reason, legal actions against the debit card by others after the death of the deceased will not be valid. Also, the concept of agency does not have a place in this contract, because ownership rejects agency.

Also, based on the commitment to Article and the principle of freedom of contract, banks can add restrictions for their commitment to fulfill their financial obligations regarding the debit card. As is the case today, in bank contracts, it is stipulated that banks and other institutions will not be allowed to act on the provisions of the customer's will, unless the certificate of the estate office stating that the said will has been submitted to the estate office by the executor or heir is presented. to be On the other hand, it is easy to imagine the intrusion into the ownership of the debit cards due to the agreement between the bank and the former owner.

In Iraqi law, the nature of this contract can be considered as a special nature that does not conform to any of the defined legal formats. In Algerian law, the nature of this contract is considered to be a new essence that none of the known formats can interpret. Therefore, before the transaction and use of credit cards, the card acceptor

does not have the right to make any demands from the cardholder regarding the price. Also, the bank's obligation to pay in front of the acceptor is closely related to the performance of all the actions included in the valid contract between him and the bank, and thirdly, the bank's obligation is a personal obligation that the bank has to pay in front of the acceptor; Therefore, the bank cannot invoke against the acceptor the defenses it has against the holder, just as the holder cannot invoke against the bank the defenses it has against the acceptor.

2. Methodology

In this study, using the library research method and data collection, I first categorized the theories regarding the nature of this contract. Initially, four noteworthy theories were examined. Then, by analyzing and evaluating each theory, their strengths and weaknesses were identified. Subsequently, by assessing the position of each of these theories in the mentioned legal systems, I demonstrated that although some scholars have advocated certain theories, none of them can sufficiently explain the nature in question. Finally, by presenting my selected viewpoint, I proposed my own perspective, suggesting a new and independent nature.

3. Results and Discussion

Cash payment cards, which are used as one of the most important means of payment today, are becoming popular worldwide. One of the characteristics of debit cards is being a means of payment, being personal, three-way communication, the bank's dominance and not being exclusive to one country. These cards have been accepted in Iran's legal system for years. The countries of Iraq and Algeria have also taken steps in this regard. Due to the importance of regulating the relations between cardholders and banks and service providers, several theories have been presented in this regard. The theory of transfer of right, which can be translated as transferee in Iran's legal system, the theory of Haval al-Din, the condition in favor of a third party, and representation in payment are among these theories. The analysis and analysis of the aforementioned theories showed that the theory of the transferee cannot be accepted due to the personal obligation of the cardholder in front of the bank and the failure to listen to his objections in front of the bank. The theory of debt remittance is also considering that on the one hand, in the legal system of Iran, Iraq and Algeria, it is necessary to have debt in the realization of the remittance, and the bank issuing the remittance is not indebted to the holder, and on the other hand, in the remittance, with the realization of the remittance, there is a liability. The debtor is liable and the liability is impossible, while in the case of debit cards, by providing services, the holder and the issuing bank are simultaneously liable to the service provider, and on the other hand, the holder can simultaneously receive the same amount from the Store, ends cannot be responsible. The two theories of obligation for the benefit of a third party and proxy in payment, although in the laws of Iraq and Algeria, they are immune from the above defects, however, it seems that in the laws of Iran, the obligation for the benefit of a third party is also due to the lack of serious intention of the parties and the absence of any third party. One of the parties in this regard is not acceptable. Nebayt in payment also expresses a part of the reality in the form of a power of attorney contract, however, due to the numerous obligations of the bank and the holder, as well as some legal regulations of the Central Bank, it cannot express the entire nature of the aforementioned. Therefore, the nature of the relationship between the bank, the customer, and the service provider is an emerging issue that can only be analyzed based on Article 10 of the Civil Code.

4. Conclusions and Future Research

In the modern era, bank cards have become one of the most widely used methods of financial exchange worldwide. These payment instruments—particularly debit cards—possess unique characteristics, including personalized usage, tripartite transaction processes, bank-controlled operations, and cross-border functionality. From a legal perspective, the nature of this contractual arrangement cannot be defined within traditional frameworks due to its

distinctive features: **Bank's Ownership Role:** The bank acts as the direct owner of the deposit, not merely as the cardholder's agent. **Proprietary Deposit:** such deposits constitute a transfer of ownership. **Binding Agreement:** Unlike voidable contracts, this agreement is mandatory and cannot be unilaterally terminated. **Real Contract:** Its validity depends on either physical card delivery or digital authentication. Given these unique attributes, this contract represents a novel legal concept that can only be interpreted under Iran's legal principle of *autonomy of will*. Key implications include: **Merchant Restrictions:** Card-accepting entities (e.g., retailers) cannot claim payment from the cardholder prior to transaction completion. **Conditional Bank Liability:** The bank's payment obligation is contingent on full compliance with its merchant agreement. **Independent Legal Relationships:** Defenses available to the bank against the cardholder cannot be invoked against the merchant, and vice versa. Due to the complexity of this legal mechanism, legislators must establish a dedicated regulatory framework. Clarifying its nature will not only prevent future disputes but also foster a more secure environment for digital banking expansion.

حقوق فناوری‌های نوین

<http://doi.org/10.22133/mtlj.2025.464936.1345>

تحلیلی بر ماهیت روابط بانک، مشتری و ارائه‌کننده خدمات کارت‌های بدهی در حقوق ایران، عراق و الجزایر

سعید محجوب^{ID}

استادیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی	با ظهور پول الکترونیکی و رواج کارت‌های اعتباری، ماهیت‌های حقوقی جدیدی پا به عرصه وجود گذاشتند. از میان اقسام مختلف کارت‌های اعتباری، امروزه کارت‌های بدهی به منظور شیوع بیشتر، اهمیتی زائدالوصف پیدا کرده‌اند. سه عنصر بانک صادرکننده، دارنده کارت‌های اعتباری و ارائه‌کننده خدمت، تحلیل ماهیت روابط بین اطراف و شناخت آثار را دشوار کرده است. هدف از این پژوهش، شناخت و تحلیل این ماهیت دشوار است که براساس روش توصیفی - تحلیلی سامان یافته است. در نظام حقوقی عراق، ایران و الجزایر، به جهت ورود نکردن مقنن به روشن کردن ماهیت مزبور، حداقل پنج نظریه حواله حق، حواله دین، تعهد به نفع ثالث، نیابت در ایفاء و عقد نامعین شناسایی شده که در این نوشتار، به فراخور مطالعه تطبیقی، موارد فوق محل توجه و تحلیل قرار گرفته است. حواله حق و حواله دین در هیچ‌یک از نظام‌های مزبور قابلیت پذیرش ندارد. در مقابل، تعهد به نفع ثالث و نیابت در ایفاء در حقوق عراق و الجزایر با پذیرشی نسبی مواجه شده است. در حقوق ایران، با توجه به ماهیت خاص این روابط و همچنین وجود ماده ۱۰ قانون مدنی که بیانگر اصل حاکمیت اراده است، می‌توان ماهیت مزبور را عقد نامعین دانست تا شامل تمامی ماهیت مزبور باشد.
واژگان کلیدی: کارت‌های اعتباری کارت‌های بدهی عقد حواله شرط به نفع ثالث نیابت در پرداخت	
*نویسنده مسئول رایانامه: s.mahjoub@qom.ac.ir	

نحوه استناددهی:

محجوب، سعید (۱۴۰۴). تحلیلی بر ماهیت روابط بانک، مشتری و ارائه‌کننده خدمات کارت‌های بدهی در حقوق ایران، عراق و الجزایر. حقوق فناوری‌های نوین، ۶(۱۲)، ۳۷۱-۳۸۹.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ <https://www.usc.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۳۸۳۶

مقدمه

با تبدیل جوامع و ظهور پدیده شهرنشینی، اقتضانات جدیدی در حوزه روابط اشخاص پدیدار شد. حجم نقدینگی به سبب ایجاد بانک‌های خصوصی و عمومی و رشد اقتصادی افزایش یافت و نیازهای متعارف اشخاص نیز فراوان شد. حمل مبالغ نقد به‌منظور خرید و رفع نیازهای زندگی سخت و با مخاطراتی همچون سرقت، گم شدن و غیره همراه شد. در این میان، با ظهور پول الکترونیکی، کارت‌های اعتباری با استقبال عموم مواجه شد؛ بنابراین بانک‌ها اقدام به تهیه کارت‌هایی کردند که براساس آن، دارندة با استفاده از کارت مزبور به ارائه‌کننده خدمات مراجعه و اقدام به خرید نیازهای خود می‌کرد این اقدام با توجه به عدم انحصار آن در میان دو طرف یک قرارداد، با چالش‌هایی روبه‌رو شد. توضیح آن‌که در اکثر عقود سنتی، طرفین روابط منحصر به دو سوی قرارداد هستند. برای نمونه بیع میان بایع و مشتری، اجاره میان موجر و مستأجر، عاریه میان معیر و مستعیر و قرض میان مقرض و مقترض منعقد می‌شود و این امر تحلیل ماهیت حقوقی را آسان می‌کند؛ اما درخصوص کارت‌های اعتباری که اقسام متنوعی نیز دارند، طرفین قرارداد منحصر به دو سو نیست؛ بلکه رابطه‌ای سه‌جانبه است که تحلیل آن را دشوار می‌سازد. از اقسام کارت‌های اعتباری، تمرکز مقاله حاضر بر کارت‌های بدهی است که با توجه به رواج آن در کشور ایران و در شرف رواج بودن آن در کشورهای عراق و الجزایر، جایگاه مهمی دارد؛ بنابراین سؤال اصلی این پژوهش بر این محور است که ماهیت حقوقی روابط اطراف کارت‌های بدهی در کشورهای ایران، عراق و الجزایر به چه ترتیب است و آیا می‌توان ماهیتی واحد برای تبیین این رابطه، براساس نظام‌های حقوقی سه کشور مزبور یافت؟ پاسخ به این سؤال و سؤالات مشابه دیگر در مقاله، بسیاری ابهامات موجود در این راستا را برطرف می‌کند. درخصوص سابقه پژوهش گفتنی است که هرچند درخصوص کارت‌های اعتباری پژوهش‌های مفیدی انجام شده است؛ اما درخصوص کارت‌های پرداخت نقدی یا کارت بدهی تنها پژوهش مستقلی که نگارنده بدان دست یافت کتابی با عنوان کارت بدهی نگاشته دکتر مریم جلالی است که به حقوق ایران و آمریکا اختصاص داده شده است؛ بنابراین پژوهش حاضر به منظور بررسی تطبیقی ماهیت مزبور در نظام‌های حقوقی ایران، عراق و الجزایر به کلی بی‌سابقه است. در این راستا، نخست به مفهوم کارت‌های اعتباری و انواع آن و سپس به ویژگی‌های این دسته از کارت‌ها پرداخته می‌شود و سپس با تمرکز بر کارت‌های بدهی، ماهیت روابط دارندگان این کارت‌ها با بانک و ارائه‌کننده خدمت در سه نظام حقوقی ایران، الجزایر و عراق بررسی می‌شود.

۱. مفهوم کارت اعتباری و انواع آن

به مرور زمان، پول از مفهوم قابل لمس به مفهومی غیرقابل لمس و الکترونیکی تبدیل شد. از طرفی هم‌زمان با دوره سیستم پرداخت‌های الکترونیک، ابزار دیگری نیز طراحی و ارائه شد که بسیار کاربردی است و به کارت الکترونیکی بانکی معروف شد (Bakhshi, 2006, p. 21). کارت‌های الکترونیکی یکی از انواع ابزارهای انتقال الکترونیکی وجوه است. کارت‌های اعتباری اسامی متعددی دارند: برخی به آن‌ها کارت پرداخت پلاستیکی، برخی کارت اعتباری و برخی کارت وفاداری یا کارت بانکی می‌گویند. با این حال، اصطلاح کارت اعتباری متداول‌ترین و رایج‌ترین آن‌هاست (Marshishi, 2017, p.12).

در زبان عربی، کارت اعتباری را بطاقة الائتمانية می‌نامند. بطاقة بر وزن کتابه است. در زبان مصری برگه است که روی لباس گذاشته شده و قیمتش را روی آن می‌نویسند. دلیل نام‌گذاری آن این بود که بر بخشی از پَرز و کناره لباس بسته می‌شد (Al-Raazi, 2002, p.72) در اصطلاح ابزاری است که به کاربر آن اجازه می‌دهد که به‌جای تسویه حساب فوری، قیمت خریدهایش را در مدت زمان توافق شده، به‌صورت اقساطی و با یک درصد از پیش تعیین شده پرداخت کند. این کارت‌ها معمولاً با توجه به پرداخت‌های طرف به‌طور خودکار تمدید می‌شوند. مشخصه سیستم این کارت‌ها این است که صاحب کارت حق دریافت اعتبار واقعی نزد طرف صادر کننده آن را دارد (Al-Rashidi, 2020, pp. 11-12) واژه اتمان در لغت: از کلمه امانة گرفته شده است (Maalouf, 1992, p.18) و آن مصدری بر وزن «افتعال» برگرفته از فعل ثلاثی مجرد «أمن» به معنای «امان و امانت» است. مثلاً می‌گوییم: «اتمن فلاناً» یعنی به او اطمینان کرد و «اتمن فلاناً علی شیء» یعنی او را امین آن قرار

داد (Al-Jawhari, 2005, p. 56). در تعریف اصطلاحی «اثتمان» گفته شده که عبارت از اعطای آزادی واقعی و فعلی برای دفع مبالغ به‌صورت غیرنقدی یا توانایی خرید آن‌ها، در ازای وعده بازگرداندن همان چیز یا معادل قیمت آن به‌صورت پول در طول یک دوره زمانی مشخص بابت خدمات ارائه شده یا به معنای دستمزد دادن پول از طرف فرد پولدار به فرد بی‌پول است. به استثنای برخی افراد، دیگران افزوده‌اند که اعتبار (اثتمان) مبادله پول فعلی با پول آینده است (Marshishi, 2017, p.16). در اصطلاح گفته شده است: قراردادی که به‌موجب آن صادرکننده کارت متعهد می‌شود که اعتباری به مبلغ معینی را به نفع شخص دیگری که دارنده کارت است افتتاح کند که فرد از طریق آن می‌تواند خریدهای خود را در فروشگاه‌های مربوطه انجام دهد و صادر کننده کارت به‌موجب قراردادی متعهد می‌شود که خریدهای انجام شده توسط دارندگان کارت را متقبل شود؛ مشروط بر این‌که تسویه نهایی پس از هر دوره مشخص شده صورت پذیرد (Hoda, 2013, p. 273).

برخی دیگر در تعریف آن گفته‌اند که یک سند اسمی است که به شخصی که به نفع او صادر شده این حق را می‌دهد که کالا یا خدمات مورد نیاز خود را از مؤسسات خاصی که توسط صادر کننده سند مشخص شده دریافت کند؛ مشروط بر این‌که صادر کننده سند بتواند مبالغ پرداختی صاحب سند را طبق شرایطی مورد توافق در قرارداد منعقد شده بین آن‌ها از وی پس بگیرد. از خلال این تعاریف، برای ما مشخص می‌شود که آن‌ها بر جنبه اعتباری، که اساس کارت است، تمرکز می‌کنند؛ زیرا رابطه بین بانک صادر کننده و دارنده کارت براساس اعتماد و اطمینان است و در طول تهیه ابزار پرداخت و استرداد آن وجوه فاصله وجود دارد (Hoda, 2013, p. 273). تقسیمات متعددی از کارت‌های اعتباری به عمل آمده است. برخی آن را برحسب مرجع صادر کننده تقسیم کردند و برخی دیگر تقسیم‌بندی آن را براساس حدود اعتباری، که به دارنده آن اعطا شده، انجام دادند. درحالی‌که باور برخی دیگر این است که آن را برحسب سیستم‌های پیگیری آن تقسیم کنند. به نظر می‌رسد مهم‌ترین تقسیم‌بندی انجام شده برای کارت‌های اعتباری، از نظر نحوه کسر یا بازپرداخت است. کارت‌های اعتباری از نظر بازپرداخت به سه بخش تقسیم می‌شوند:

۱. کارت نقدی یا دبیت کارت (فوری): کارتی است که بانک به مشتریانی اعطا می‌کند که حساب جاری دارند یا در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند. این نوع کارت مشتری را ملزم به افتتاح حساب جاری نزد بانک صادر کننده کارت می‌کند؛ به‌طوری‌که در آن مبلغی معادل یا بیشتر از حداکثر سقف مجاز برای معامله با آن واریز می‌کند. ارزش مبلغ خرید به محض استفاده از آن کسر می‌شود؛ مشروط بر این‌که ارزش خرید از موجودی بانکی دارنده کارت بیشتر نباشد. این کارت براساس تعهد مشتری (دارنده کارت) صادر می‌شود. بر این اساس، باید در بانک صادر کننده کارت، حساب جاری افتتاح کند و در هنگام خرید از فروشندگان طرف قرارداد با صادر کننده، فروشنده اسناد خرید را به بانک طرف قرارداد با دارنده کارت ارسال می‌کند تا بدهی آن‌ها را پرداخت کند. بانک مبالغ را مستقیماً از حسابی که مشتری نزد آن افتتاح کرده کسر می‌کند و به همین خاطر، این کارت را کارت نقدی مستقیم می‌نامند. همچنین به میزان وجوه نقدی برداشت شده با کارت از دستگاه‌های خودپرداز یا بانک‌ها، این کسر از حساب صورت می‌پذیرد. در پایان هر ماه، بانک صورت‌حسابی را برای دارنده کارت ارسال می‌کند و از او می‌خواهد که مبلغ مشابهی را در حساب جاری واریز کند تا موجودی لازم برای سپرده‌گذاری در بانک بازگردد؛ بنابراین این نوع کارت اعتباری یک ابزار تعهد است و نمی‌توان آن را ابزار اعتباری دانست؛ زیرا به مشتری مهلتی برای انجام تعهد نمی‌دهد و مزیت آن این است که باعث صرفه‌جویی در زمان دارنده و افزایش درآمدهای بانک صادر کننده کارت می‌شود (Rafaf, 2016, p. 39). این کارت وفاداری (تعهدی) محسوب می‌شود و نه کارت اعتباری؛ زیرا بانک در هنگام استفاده از کارت هیچ اعتباری به دارنده آن اعطا نمی‌کند؛ بنابراین در صورتی که مشتری در حساب خود موجودی نداشته باشد، نمی‌تواند از آن استفاده کند (Al-Shoura, 2008, p. 28; Safar, 2008, p. 88).

۲. کارت نقدی ماهانه یا پس‌پرداخت^۱: این نوع کارت نیازی به پیش‌پرداخت به بانک صادرکننده در قالب حساب جاری از طرف دارنده ندارد؛ بلکه بانک صادرکننده کارت از دارنده کارت می‌خواهد که در پایان هر ماه، ارزش برداشت‌ها و خریدهای خود را به‌طور کامل پرداخت کند (Kohzadi, 2001, p. 25) و در بازه زمانی بین ۲۵ تا ۴۰ روزه پرداخت شود. با تأخیر در پرداخت بدهی‌ها، سود بین ۱/۵ تا ۱/۷۵ درصد

در ماه به صورت حساب افزوده می‌شود. بنابراین، این نوع کارت به عنوان ابزاری برای تعهد و درعین حال اعتبار تلقی می‌شود؛ زیرا بانک در طول ماه، که فاصله بین خرید و پرداخت است، به مشتری تسهیلات اعتباری کوتاه می‌دهد (Goodarzi Farahani & Adeli, 2022, p. 203; Al-Dawi, 2010, p. 55).

۳. وام کارت اعتباری یا پرداخت اقساطی در دوره‌های بعدی^۱: این نوع کارت مبتنی بر عدم پیش‌پرداخت به بانک است و مانند یک کارت نقدی ماهانه یا یک کارت پس‌پرداخت است. تفاوت این کارت‌ها در زمان پرداخت بدهی‌ها به بانک است؛ زیرا دارنده کارت تمام مبالغی را که در پایان ماه بدهکار است پرداخت نمی‌کند و پرداخت به صورت اقساط دوره‌ای است و این اقساط متناسب با درآمد ماهانه وی است. بدین معنا که دارنده کارت بخشی از آن را پرداخت و مابقی را به صورت اقساط در ماه‌های متوالی پرداخت می‌کند و سود آن نیز به صورت اقساط با همان نرخ‌های مذکور در بالا محاسبه می‌شود (Safar, 2008, p. 88). از میان اقسام فوق، تمرکز نوشتار حاضر بر یکی از اقسام کارت‌های اعتباری تحت عنوان کارت‌های بدهی^۲ است که مراد از آن، کارت‌هایی است که روی حساب‌های بانکی مشتری صادر شده و مبتنی بر میزان وجهی است که مشتری نزد بانک دارد؛ لیکن این وجوه همواره عنوان بدهی بانک به مشتری را ندارد؛ بلکه بسته به نوع حساب متصل به کارت، گاه بدهی بانک به مشتری است و گاه صرفاً وجهی است که به عنوان وکالت نزد بانک است (Jalali, 2020, p. 46).

۲. ویژگی‌های کارت اعتباری

با توجه به مطالب فوق، مشخص می‌شود که کارت اعتباری ویژگی‌هایی دارد که آن را از سایر کارت‌های پرداختی متمایز می‌کند و به شرح زیر است:

۲-۱. ابزار تعهد و اعتبار

این کارت یک ابزار اعتباری و درعین حال تعهد به شمار می‌رود (Belabbas, 2017, p. 33) و روشی مؤثر برای پرداخت در مقابل سایر روش‌های پرداخت است؛ به طوری که دارنده این کارت می‌تواند با ارائه آن، تعهدات خود در قبال فروشندگان یا صاحب خدمات را بدون نیاز به همراه داشتن وجه نقد انجام دهد. علاوه بر این، این کارت به طور گسترده در فروشگاه‌ها و خدمات پذیرفته می‌شود (Riyadh, 1995, p. 2). بنابراین، ابزاری اعتباری است که در آن صادرکننده (بانک یا مؤسسه مالی) تسهیلات و مهلتی برای پرداخت برداشت‌ها (مشتریان) فراهم می‌کند. حتی اگر صاحب حساب نزد بانک حساب جاری داشته باشد، این مبالغ فقط در پایان مدت تعیین شده (طبق توافق طرفین) و پس از دریافت اسناد و مدارک و اطلاعات دارنده کارت، پرداخت یا کسر می‌شود (Al-Baghdadi, 2008, p. 69) و یک ابزار تعهد به شمار می‌رود؛ زیرا دارنده کارت را قادر می‌سازد آن را در قبال قیمت خریدهای خود به فروشندگان ارائه دهد (Nuha, 2015, p. 500).

۲-۲. کارت شخصی

کارت اعتباری توسط صاحب قانونی آن قابل استفاده است و قابل معامله نیست؛ زیرا حاوی اطلاعاتی مربوط به صاحبش است، مانند نام مالک، رمز عبور و شماره حساب که این اطلاعات یا در نوار مغناطیسی یا در تراشه الکترونیکی ذخیره شده است که روی صفحه کارت قابل مشاهده نیست. علاوه بر سایر اطلاعاتی که فقط توسط یک دستگاه الکترونیکی مانند «دستگاه پرداخت الکترونیکی» قابل خواندن است؛ اطلاعاتی (نام تجاری، کد، آدرس) نیز روی کارت اعتباری نمایش داده شده است.

1. Credit Card
2. Debit Card

۲-۳. رابطه سه‌جانبه

کارت اعتباری براساس رابطه سه‌طرفه (صادرکننده کارت، دارنده، فروشنده) است و هریک از طرفین دارای حقوق و تعهداتی هستند؛ به‌طوری‌که این رابطه از نظر ماهیت قانون و آثار آن با یکدیگر متفاوت است (Al-Baghdadi, 2008, p. 70). بر این اساس، معامله با کارت اعتباری مستلزم وجود سه طرف اصلی است که با رابطه‌ای سه‌جانبه به یکدیگر مرتبط‌اند. این طرف‌ها عبارت‌اند از:

۱. صادرکننده کارت: صادرکننده، بانک یا مؤسسه مالی است که به‌موجب قانون مجاز به صدور کارت برای دارنده (مشتری) است و صدور کارت برای مشتری یا به‌صورت مستقیم یا از طریق سازمان حامی آن، یعنی با مجوز از سوی آن، براساس این‌که بانک عضو آن سازمان است صورت می‌پذیرد. همچنین برای تسویه تراکنش‌های خرید و ارائه خدمات، با فروشندگان یا ارائه‌دهندگان خدمات به‌منظور پذیرش این کارت از سوی مشتریان خود اقدام می‌کند. نقش بانک یا مؤسسه مالی تعهد به پرداخت حقوقی است که مشتری به فروشندگان یا صاحبان خدمات بدهکار است (Belabbas, 2017, p. 35). بانک مرکزی ایران نیز در بند ۱۲ ماده ۱ مقررات حاکم بر مرکز شتاب در تعریف صادرکننده کارت مقرر می‌دارد: «به عضو اطلاق می‌گردد که کارت پرداخت را صادر نموده و در اختیار دارنده کارت قرار می‌دهد.»

۲. دارنده کارت یا مشتری: شخصی است که کارت اعتباری را با هدف استفاده از آن به‌عنوان وسیله پرداخت به فروشندگان یا ارائه‌دهندگان خدمات به‌منظور تهیه کالا و خدمات یا استفاده از آن برای تأمین نیازهای نقدی خود از طریق دستگاه‌های خودپرداز، از مرجع صادرکننده دریافت می‌کند. این شخص ممکن است شخصیت حقیقی یا حقوقی باشد. در صورتی که شخصیت حقوقی باشد، کارت برای نماینده قانونی وی، که دارنده قانونی کارت تلقی می‌شود، صادر می‌شود. کلیه موارد استفاده از کارت، اعم از برداشت وجه نقد یا پرداخت، به نام و به حساب شخصیت حقوقی طرف قرارداد با مرجع صادرکننده خواهد بود. بانک‌ها اغلب شرط می‌کنند که مشتریان، که اشخاص حقوقی هستند، درمورد کلیه عملیات برداشت و انجام تعهد، که با استفاده از کارت انجام می‌شود، نیاز به هم‌بستگی حقوقی کامل بین شخصیت حقوقی و نماینده حقوقی او دارند. دارنده این کارت را طی قراردادی با مرجع صادرکننده، با امضای درخواست دریافت آن، که شرایط استفاده از آن در آن قید می‌شود، دریافت می‌کند. مرجع صادرکننده فقط پس از بررسی درخواست و اطمینان از وجود ضمانت‌های کافی، با اعطای کارت موافقت می‌کند (Belabbas, 2017, p. 36). بند ۸ قسمت الف ماده ۱ مقررات ناظر بر ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت دارنده را این‌گونه تعریف کرده است: «شخص حقیقی است که کارت بانکی توسط بانک به نام وی صادر شده باشد.» شایان ذکر است بانک مرکزی ایران صدور کارت بانکی را فقط برای اشخاص حقیقی و نه حقوقی مجاز دانسته است که ظاهراً به‌منظور سهولت رصد نقل و انتقالات اشخاص حقوقی و حفظ حقوق اشخاص ثالث است (Jalali, 2020, p. 73).

۳. فروشنده یا ارائه‌دهنده خدمات: پذیرنده طرفی است که تراکنش با کارت دارندگان آن را به‌عنوان وسیله پرداخت در قبال ارزش کالاها و خدمات ارائه شده توسط خود می‌پذیرد. این پذیرش در ازای امضای رسیدهای فروش توسط دارنده کارت صورت می‌گیرد که برای وصول به مرجع صادرکننده ارسال می‌شود. در صورت استفاده از ابزارهای تعهد سنتی، این فرایند می‌تواند متفاوت باشد. بند ۶ قسمت الف ماده ۱ مقررات ناظر بر ارائه‌دهندگان خدمات پرداخت در تعریف آن آورده است: «شخص حقیقی یا حقوقی است که با پذیرش کارت بانکی و با استفاده از ابزار پذیرش نسبت به فروش کالا و یا ارائه خدمات به دارندگان کارت اقدام می‌نماید.» فروشنده یا ارائه‌دهنده خدمات نمی‌تواند کارت را بپذیرد؛ مگر این‌که قرارداد قبلی با صادرکننده کارت وجود داشته باشد که به‌موجب آن، صادرکننده کارت تعهد در قبال کالا یا خدمات دریافتی دارنده کارت را تضمین کند. براین اساس، مرجع صادرکننده برخی از ابزارهای لازم پوسترها و بروشورهایی را که بر روی درب فروشگاه نصب می‌شود، در اختیار فروشنده قرار می‌دهد تا مشخص شود که او با کارت‌ها، آگهی‌های فروش و فروش الکترونیکی سروکار دارد. در صورت تراکنش با کارت اعتباری، حضور طرف‌های اصلی سابق‌الذکر، یعنی صادرکننده کارت، دارنده کارت (مشتری)، فروشنده یا ارائه‌دهنده خدمات لازم است. تجزیه و تحلیل دقیق سیستم کارت، امکان افزودن سایر طرف‌ها یعنی سازمان‌های جهانی حامی کارت را نشان می‌دهد که به کارت‌های پرداخت به‌طور کلی و کارت‌های اعتباری به‌طور خاص ماهیت بین‌المللی می‌بخشند؛ زیرا بر صدور آن‌ها براساس قراردادهای خاص با بانک‌های

صادرکننده نظارت می‌کند که از معروف‌ترین آن‌ها می‌توان به سازمان ویزا و مستر کارت اشاره کرد. همچنین بانک بازرگانی که نقش آن در مواردی است که بانک صادرکننده کارت با بانکی که فروشنده با آن معامله می‌کند متفاوت است. ممکن است دارنده یا مشتری کارت صادره از بانکی را که هیچ ارتباطی با این فروشنده ندارد به فروشنده ارائه کند؛ اما فروشنده ارائه کالا یا خدمات را می‌پذیرد؛ مشروط بر این که حق خود را از بانکی که با آن تراکنش می‌کند دریافت کند. سپس این بانک (بانک بازرگانی) نیز به نوبه خود به واسطه مراکز تسویه حساب بین بانک‌های مختلف از طریق سازمان‌های بین‌المللی صادرکننده کارت، بدهی خود را دریافت می‌کند (Belabbas, 2017, p. 37).

۲-۴. تعلق کارت به بانک

این کارت همیشه در مالکیت بانک باقی خواهد ماند. قرارداد فعلی بین صادرکننده و دارنده کارت معمولاً یک سال اعتبار دارد و به‌طور ضمنی قابل تمدید است و حق فسخ قرارداد در هر زمان نیز وجود دارد. دارنده کارت می‌تواند در هر زمانی درخواست فسخ قرارداد کند، مشروط بر این که این امر تأثیری در تعهداتش در قبال بانک - که ممکن است از استفاده از کارت قبل از فسخ ناشی شود - نداشته باشد. همچنین بانک می‌تواند بدون اطلاع قبلی، کارت اعتباری را لغو کند، از تعویض، صدور مجدد یا تمدید آن خودداری کند. بانک همچنان موظف است اصلاح شرایط کارت را به دارنده اطلاع دهد و دارنده این حق را دارد که آن را تأیید یا رد کند.

پس از شناخت مفهوم کارت‌های اعتباری و انواع آن و ویژگی‌های این کارت‌ها، ضروری است ماهیت روابط میان بانک، دارنده و ارائه‌کننده خدمات در سه کشور الجزایر، عراق و ایران بررسی شود.

۳. ماهیت روابط

با توجه به مطالب فوق، به نظر می‌رسد که سیستم کارت‌های اعتباری یک سیستم ساده مبتنی بر رابطه بین دو طرف یک قرارداد نیست؛ بلکه یک سیستم پیچیده است که یک رابطه سه‌جانبه (صادرکننده، دارنده کارت و فروشنده) ایجاد می‌کند. این رابطه سه‌جانبه روح این سیستم، سنگ بنای آن و محوری است که با ماهیت منحصر به فردش حول آن می‌چرخد.

باین حال، تلاش برای بازگرداندن سیستم کارت اعتباری به یکی از سیستم‌های معروف در قانون مدنی، ما را ملزم به تعریف ویژگی‌های متمایز سیستم کارت اعتباری می‌کند. این امر باعث می‌شود بعداً بتوانیم آن‌ها را در یک نظام حقوقی خاص درج کنیم یا با توجه به سازگاری و یا تضادشان با این ویژگی‌ها، آن‌ها را از آن خارج کنیم.

بنابراین، طبق سیستم عملکرد کارت‌های اعتباری، دارنده می‌تواند با امضای فهرست خرید مربوط به آن، کالا و خدمات را از فروشنده‌ای که با کارت معامله می‌کند دریافت کند و فروشنده قیمت کالاها و خدمات را از صادرکننده کارت دریافت می‌کند. در مقابل، صادرکننده کارت مبالغ پرداختی را از دارنده کارت بازپس می‌گیرد. درخصوص ماهیت کارت‌های بدهی، هرچند امکان طرح نظرات متعدد وجود دارد (Parsapou & Bayat, 2013, p. 2)؛ باین حال چهار نظریه از جهت قوت قابل طرح است که به تحلیل هریک پرداخته می‌شود.

۳-۱. انتقال طلب

در ادبیات حقوقی کشورهای عربی این ماهیت تحت عنوان حواله حق تعریف شده است. حواله حق (انتقال طلب) عبارت است از انتقال حق از طلبکار به طلبکار جدید که جایگزین او در همان حق می‌شود و به طلبکار قدیم، محیل (واگذارکننده) و به طلبکار جدید، محال‌له (حق به نفع او واگذار شده) و به بدهکاری که تغییر نکرده، محال‌علیه (بر ذمه او واگذار شده) گفته می‌شود.^۱ براساس این عقد، ارائه‌کننده خدمات برای دریافت طلب خود از مشتری، به بانک مراجعه می‌کند. طبق عقد حواله حق، صادرکننده کارت (محال‌له) این حق را دارد که در ازای پرداخت

۱. ماده ۳۶۲ قانون مدنی عراق اشعار می‌دارد: يجوز للدائن أن يحول إلى غيره ماله من حق على مدینه ألا إذا حال دون ذلك نص في القانون أو اتفاق المتعاقدان أو طبيعة الالتزام وتم الحوالة دون حاجة إلى رضا المحال عليه.

کارمزد، از دارنده کارت (محالّ علیه) بخواهد مبالغی را که فروشنده (محبیل) تقبل کرده است بپردازد (Al-Baghdadi, 2008, p. 127). از تعاریف مذکور در نوشته‌های نویسندگان عرب پیداست که نمی‌توان حواله حق را حواله اصطلاحی در نظام حقوقی ایران دانست؛ چراکه در حواله حق، متعهدله، حق خود را به متعهد دیگر منتقل می‌سازد و رضای مدیون نیز شرط اساسی این انتقال دانسته نشده است؛ بنابراین ممکن است تصور شود ماهیت حواله حق، تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل دائن است. بااین حال باید این تصور را از ذهن زدود چه این‌که اولاً در تبدیل تعهد، به معنای سنتی و خاص خود، آنچه رخ می‌دهد جابه‌جایی و انتقال نیست و تنها طلبکار تغییر نمی‌کند؛ تعهد جدیدی به جای تعهد پیشین می‌نشیند و تحول و دگرگونی در خود تعهد است. به همین جهت، ماده ۲۹۳ ق.م. اعلام می‌کند: «در تبدیل تعهد، تضمینات تعهد سابق به تعهد لاحق تعلق نخواهد گرفت؛ مگر این‌که طرفین معامله آن را صراحتاً شرط کرده باشند»؛ درحالی‌که در انتقال طلب طبق اصول باید دین با همه توابع خود انتقال یابد و تغییری در آن رخ ندهد. تفاوت دیگر انتقال طلب با تبدیل تعهد و حواله در این است که در انتقال طلب مدیون نقشی مثبت ندارد و چهره انفعالی به خود می‌گیرد؛ درحالی‌که در حواله و تبدیل تعهد مدیون باید التزام جدید را برعهده گیرد و یکی از ارکان عمل حقوقی انتقال باشد (Katouzian, 2006, p. 248)؛ بنابراین عقد مذکور را در نظام حقوقی ایران می‌توان به نوعی انتقال طلب دانست و از آنجا که در انتقال طلب نیز به رضای مدیون نیاز نیست (Katouzian, 2006, p. 263)؛ بنابراین ارائه‌کننده خدمات بدون کسب رضایت خریدار در هر مورد خاص، طلب خود را از بانک صادرکننده کارت درخواست می‌کند.

مهم‌ترین نکته‌ای که به‌عنوان تفاوت دو نهاد حقوقی یاد شده در قریب به اتفاق کتب حقوقی و آرای قضایی تأکید می‌شود، زوال وثایق و تضمینات دین مدنظر در تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل دائن و بقای آن در انتقال طلب است (Mirzadnejad Jouybari, 2013) با این توضیحات مشخص می‌شود که بند ۳ ماده ۲۹۲ قانون مبنی بر «وقتی که متعهدله مافی‌الذمه متعهد را به کسی دیگر منتقل نماید» همان انتقال طلب است. بااین حال همان‌طور که نویسندگان عرب هم مطرح کرده‌اند، مراجعه به حواله حق (انتقال طلب) در تفسیر و توضیح سیستم معامله با کارت‌های اعتباری دارای یک مشکل اساسی است و آن این‌که واگذاری و انتقال حق، طلب واگذار شده را از فروشنده با تمام خصوصیات و ویژگی‌هایش به مرجع صادرکننده منتقل می‌کند.^۱ ازاین‌رو، دارنده کارت می‌تواند پرداخت‌هایی را که قبلاً برای فروشنده بوده به مرجع صادرکننده بپردازد.^۲ این موضوع بدون شک با سیستم تراکنش و معامله با کارت‌های اعتباری، که در آن دارنده کارت مستقیماً و صرف‌نظر از رابطه‌اش با فروشنده، به مرجع صادرکننده متعهد است، در تعارض است؛ زیرا از یک طرف در مواجهه با آن مرجع، نمی‌تواند پرداخت‌های ناشی از رابطه‌اش با او را داشته باشد و از طرف دیگر، در زمانی که انتقال با رضایت مدیون و بدهکار اجرایی می‌شود، دارنده کارت فقط به مرجع صادرکننده بدهکار می‌شود نه فروشنده (انتقال‌دهنده) (Al-Sanhouri, 1958, v3, p. 453)؛ درحالی‌که در سیستم کارت اعتباری، دارنده کارت تا زمانی که صادرکننده کارت اقدام به پرداخت به فروشنده نکند، به فروشنده بدهکار می‌ماند. علاوه‌برآن، واگذاری حق (انتقال طلب) نسبت به اشخاص غیر با رضایت مدیون و بدهکار مؤثر و قابل اجراست؛ درنتیجه، لازم‌الاجرا شدن آن نزد اشخاص غیر با رضایت مدیون مستلزم این است که این رضایت تاریخ داشته باشد^۳؛ بنابراین انتقال و واگذاری طلب برای توضیح سیستم کارت اعتباری مناسب نیست.

۲-۳. حواله دین

نظریه دیگری که برای توجیه روابط اطراف کارت‌های بدهی ارائه شده، حواله دین است.

۱. ماده ۳۶۵ قانون مدنی عراق: ينتقل الحق الى المحال له بصفته وضماناته كالكفالة والامتياز والرهن وتعتبر الحوالة شاملة لما حل من فوائد وأقساط.

۲. ماده ۳۶۶ قانون مدنی عراق: للمحال عليه أن يتمسك قبل المحال له بالدفع التي كان له عند صيرورة الحوالة نافذة في حقه أن يحتج بها على المحيل كما له أن يحتج بالدفع الخاصة بالمحال له وحده.

۳. ماده ۳۶۳ قانون مدنی عراق: لا تكون الحوالة نافذة في حق المحال عليه أو في حق الغير ألا اذا قبلها المحال عليه أو أعلنت له على أن نفاذها في حق الغير بقبول المحال عليه يستلزم أن يكون هذا القبول ثابت التاريخ.

برخی فقیهان امامیه دو تعریف برای حواله آورده‌اند: الف. احواله مدیون داتنه الی غیره؛ ب. احواله مدیون دینه من ذمه الی ذمه غیره. تعریف اول براساس انتقال طلب است و تعریف دوم براساس انتقال دین. حسن این دو تعریف این است که در هر دو تعریف به خوبی دیده می‌شود که یک مدیون به موجب عقد حواله می‌خواهد بار تعهد خود را به دوش ثالث بگذارد (Jafari Langroodi, 2006, p. 68-69).

براین اساس، دین بدهکار اصلی به فروشنده (بدهکار) به بانک صادرکننده انتقال یافته است و فروشنده صاحب کارت بدهی محل کارت را با این حواله یا صریحاً مطابق قرارداد بین او و بانک یا ضمناً هنگام ارسال فاکتور به بانک برای پرداخت، معتبر دانسته است؛ ولی در قوانین عراق^۱، الجزایر^۲ و ایران نمی‌توان آن را معتبر دانست؛ زیرا ماهیت حقوقی کارت بدهی از بعد نظری کاملاً از قواعد حواله دیون متفاوت است. نخست در حواله دین، بدهکار جدید در تمامی مقومات، ویژگی‌ها، ضمانت‌ها و پرداخت‌های دین، جانشین بدهکار قدیم می‌شود.^۳ ازاین‌رو، بدهکار جدید می‌تواند در مقابل طلبکار به همه آن دفاعیات متمسک شود که بدهکار اصلی در مقابل او به آن تمسک می‌جست.^۴ این بدان معناست که مرجع صادرکننده کارت (مؤسسه مالی یا بانک) می‌تواند در مقابل فروشنده به دفاعیاتی که ناشی از رابطه دارنده کارت با فروشنده می‌شود، تمسک کند و این با نظام کارت‌های بدهی مطابقت ندارد؛ زیرا مرجع صادرکننده کارت در مقابل فروشنده دارای تعهد شخصی مستقیم و انتزاعی است که فهرست‌های خرید مشتری او را پرداخت کند و ازاین‌رو، حق ندارد که به دفاعیات دارنده کارت در مقابل او متمسک شود.

دوم حواله دین موجب می‌شود که ذمه مدیون اصلی (محیل، حواله‌کننده) در مقابل طلبکار (حواله‌شونده) بری شود و از حین انعقاد حواله تنها مدیون جدید به‌تنهایی مدیون طلبکار می‌شود؛ چراکه عقد حواله با توافق مدیون جدید با دائن و تأیید دائن (طلبکار) کامل شده و بین مدیون جدید و مدیون اصلی توافق حاصل شده است؛ بنابراین این با نظام کارت‌های بدهی مطابقت ندارد؛ زیرا دارنده کارت در مقابل فروشنده متعهد باقی می‌ماند و صرفاً با قرارداد بین فروشنده و مرجع صادرکننده کارت یا به‌مجرد این‌که فروشنده به امضای مشتری بر لیست خریده‌ها و فاکتورها و ارسال آن‌ها به مرجع صادرکننده کارت اکتفا کند، فراغت ذمه دارنده کارت حاصل نمی‌شود.

در حقوق ایران نیز حواله موجب فراغت ذمه بدهکار و اشتغال ذمه قبول‌کننده حواله می‌شود. ماده ۷۳۰ قانون مدنی ایران، اشعار می‌دارد: «پس از تحقق حواله ذمه محیل از دینی که حواله داده بری و ذمه محال‌علیه مشغول می‌شود.» درحالی‌که دارنده کارت هم‌زمان می‌تواند برای برداشت حساب به پایانه‌های بانک صادرکننده بدهی یا پایانه‌های سایر اعضا شتاب مراجعه کند؛ بنابراین هرچند به پیروی از برخی اساتید مبرز حقوق ایران، ماهیت سپرده‌های بانکی قرض دانسته شود (Jafari Langroodi, 2008a, p. 84-85) باز هم نمی‌توان ماهیت آن را حواله دانست. این درحالی است که اگر مبنای وکالتی بودن حساب‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت پذیرفته شود (Jalali, 2020, p. 73)، اساساً وجود مدیونیت میان بانک و مشتری سالبه به انتفاء موضوع است.

۳-۳. تعهد به نفع شخص ثالث

نظر حقوقی دیگر بر این باور است که نظریه تعهد به نفع شخص ثالث از منظر سازگاری، نزدیک‌ترین نظریه به نظام کارت‌های بدهی است و قانون‌گذار به دلایل زیر، باید در تنظیم مقررات قانونی کارت‌های بدهی، این موضوع را مدنظر قرار دهد:

۱. ماده ۳۳۹ قانون مدنی عراق حواله دین را این‌گونه تعریف کرده است: «نقل الدین المطالب به من ذمه المحیل الی ذمه المحال علیه.»
۲. ماده ۲۵۱ قانون مدنی الجزایر در خصوص حواله دین اشعار داشته: «تم حواله الدین باتفاق بین المدین وشخص آخر يتحمل عنه الدین، وحواله الدین تعني نقل الدین الذي في ذمه المدین (المحیل) للذات (المحال له) علی شخص آخر (المحال علیه) الوفاء بالدين بدلا من المدین.»
۳. مواد (۳۴۸، ۳۴۹، ۳۴۷) از قانون مدنی عراق.
۴. ماده ۳۴۹ قانون مدنی عراق مقرر داشته: للمحال علیه أن يتمسك قبل المحال له بما كان للمحیل من دفع متعلقة بذات الدین وليس له أن يتمسك بما كان من الدفع خاصة بشخص المحیل وإنما يجوز له أن يتمسك بما كان خاصا بشخصه هو.

(۱) هر دو نظام تعهد به نفع شخص ثالث و کارت‌های بدهی سه نوع رابطه را ترتیب می‌دهند: نخست بین تعهدکننده به نفع شخص ثالث و متعهد (صادرکننده و فروشنده)؛ دوم تعهدکننده به نفع شخص ثالث و ذی‌نفع (صادرکننده و دارنده)؛ و سوم بین متعهد و ذی‌نفع (فروشنده و دارنده)؛

(۲) وجود چهار شرط تعهد به نفع شخص ثالث در کارت‌های بدهی؛ وجود شخص به نام تعهدکننده، تحقق اراده به ایجاد حق مباشر برای ذی‌نفع، وجود منفعت شخصی برای تعهدکننده در اجرای تعهدات مقرر و درنهایت، ذی‌نفع در هنگام ترتب آثار عقد، موجود و معین باشد یا در آینده امکان وجود و تعیین داشته باشد.

هدف اصلی از کارت بدهی این است که فروشنده عمل به تعهد (پرداخت) را از طریق کارتی که دارنده از آن استفاده می‌کند می‌پذیرد و صادرکننده آن را به موجب قرارداد کارت اعطا کرده است؛ با این تعهد که قیمتی که استفاده‌کننده کارت به دست آورده به اوپردازد. استفاده‌کننده کارت نسبت به توافقی فروشنده، شخص ثالث محسوب می‌شود و این وضعیت بر تعهد به نفع شخص ثالث منطبق است که در آن به شخص ثالث اجازه داده می‌شود که حقوقی را کسب کند و به موجب آن تعهداتی را به عهده بگیرد؛ ولی آیا این به‌تنهایی کافی است؟ شناخت میزان سازگاری تعهد به نفع شخص ثالث با کارت بدهی، امری لازم است. تعهد به نفع شخص ثالث، عمل حقوقی واقع شده بین دو شخص است که اجرای آن مربوط به سه شخص می‌شود: دو طرف قرارداد و شخص ثالث. شخص ثالث در مقابل دو طرف قرارداد ذی‌نفع (منتفع) است. یکی از طرفین (تعهدکننده)، شخصی است که به نفع شخص ثالث حق ایجاد کرده است و دیگری متعهد است، یعنی شخصی که متعهد به دادن حق به ذی‌نفع شده است.^۱

این مطلب بر کارت‌های بدهی این‌گونه تطبیق می‌شود که بانک صادرکننده کارت (ایجادکننده تعهد) با فروشنده (متعهد) قرارداد می‌بندد که به موجب آن قرارداد، حتی به نفع شخص ثالث مترتب شود و آن دارنده کارت (ذی‌نفع) است.

منشأ قرارداد بانک با فروشنده این است که بانک شرط می‌کند که فروشنده انجام تعهد (پرداخت) کارت اعطایی را به ذی‌نفع به‌منظور تحقق مصلحت مادی صادرکننده قبول کند و براساس این نظریه، دارنده کارت (شخص ثالث) در مقابل فروشنده حق مستقیم تحصیل می‌کند و از این‌رو، دارنده کارت می‌تواند از فروشنده مطالبه کند که پرداخت کارت صادرشده از سوی صادرکننده را بپذیرد.^۲

چنانچه برای صادرکننده (شرط‌کننده) ممکن است از فروشنده (متعهد) مطالبه کند که آنچه به نفع دارنده کارت (ذی‌نفع) تعهد کرده است، اجرا کند.^۳ دارنده کارت (ذی‌نفع) ممکن یک شخص یا نهاد در آینده باشد و چنانچه ممکن است شخص یا نهادی باشند که در زمان قرارداد معین نباشند؛ ولی زمانی که آثار عقد به نتیجه می‌رسد، یعنی هرگاه دارنده کارت به فروشنده پیشنهاد خرید دهد، قابل تعیین باشند.^۴

همان‌طور که روشن است، همه اینها با نظام کارت‌های بدهی مطابقت دارد؛ با این تفاوت که بر این نظریه می‌توان این‌گونه اشکال کرد که به فروشنده (متعهد) اجازه می‌دهد در مقابل دارنده (ذی‌نفع) به همه دفاعیات مندرج در قرارداد متمسک شود. این امر با نظام کارت بدهی مغایرت دارد؛ لذا از نظر عملی، برای فروشنده ممکن نیست برای دریافت حقوق خود به دارنده کارت مراجعه کند؛ در صورتی که نتواند آن را از بانک وصول کند؛ به‌ویژه در موردی که بانک صادرکننده کارت ورشکسته و منحل شود؛ زیرا دارنده در صورتی که دارای حساب جاری باشد، طلبکار دیگر بانک صادرکننده است؛ از این‌رو، برای فروشنده (متعهد) مجاز نیست که در برابر دارنده (ذی‌نفع) به دفاعیاتی متوسل شود که

۱. بند یک ماده ۱۵۲ قانون مدنی عراق: يجوز للشخص أن يتعاقد باسمه الخاص على التزامات يشترطها لمصلحة الغير إذا كان له في تنفيذ هذه الالتزامات مصلحة شخصية مادية كانت أو أدبية.

۲. بند دو ماده ۱۵۲ قانون مدنی عراق: يترتب على هذا الاشتراط أن يكسب الغير حقا مباشرا قبل المتعهد يستطيع أن يطالبه وفائه مالم يتفق على خلاف ذلك وللمتعهد أن يتمسك قبل الغير بالدفع التي تنشأ عن العقد.

۳. ماده سه ماده ۱۵۲ قانون مدنی عراق: يجوز للمشتري دون دائنيه أو ورثته أن ينتقض المشاركة قبل أن يعلن المنتفع للمتعهد أو للمشتري رغبته في الاستفادة منها ما لم يكن ذلك مخالفا لما يقتضيه العقد.

۴. ماده ۱۵۴ قانون مدنی عراق: يجوز في الاشتراط لمصلحة الغير أن يكون المنتفع شخصا مستقبلا أو جهة مستقبلية كما يجوز أن يكون شخصا أو جهة لم يعين بالذات وقت العقد ما دام تعيينهما مستطاعا وقت أن ينتج العقد اثره.

می‌توانست در مقابل بانک صادرکننده یا مرجع صادرکننده کارت (تعهدکننده به نفع شخص ثالث) به آن متمسک شود. این در صورتی است که تعهد به نفع دارنده کارت باشد؛ اما اگر تعهد به نفع فروشنده باشد، به این صورت که دارنده کارت (تعهدکننده به نفع شخص ثالث) با مرجع صادرکننده کارت (متعهد) قرارداد ببندد که بدهی او به فروشنده (ذی‌نفع) را بپردازد و براساس آن، برای فروشنده در مقابل مرجع صادرکننده کارت حق مستقیم و مستقل ایجاد می‌شود. فروشنده می‌تواند مستقیماً به مرجع صادرکننده کارت مراجعه کند، بدون آن‌که ملزم باشد به مشتری مراجعه کند و بدون آن‌که مرجع صادرکننده کارت به دفاعیاتی که از رابطه او با دارنده کارت ناشی می‌شود، در مقابل فروشنده متوسل شود (Al-Obaidi, 2019, p. 28)؛ اما قانون الجزایر در ماده ۱۱۶ قانون مدنی جدید تصریح می‌کند: «شخص در اجرای تعهداتی که برای او منفعت مادی یا معنوی شخصی وجود دارد، می‌تواند به نام خود بر علیه دیگری قرارداد ببندد...»

۳-۴. نیابت در پرداخت

نظر حقوقی دیگر آن است که نظام تعامل با کارت‌های بدهی به نیابت برمی‌گردد. نیابت عبارت است از عملی که به موجب آن مدیون از طلبکار می‌خواهد که به انجام تعهد توسط شخص ثالث راضی شود؛ از این رو در نیابت سه نفر هستند (Al-Obaidi, 2019, p. 43): مدیون که مُنیب (نیابت‌گیرنده) نامیده می‌شود و طلبکار که مُناب‌الیه (شخصی که برای او نایب گرفته) نامیده می‌شود و شخص اجنبی که مُناب (نایب) نامیده می‌شود. نیابت در انجام تعهد مستلزم وجود رابطه مدیونیت قبلی میان مدیون (نیابت‌گیرنده) و شخص اجنبی (نایب) نیست.^۱ طبق ماده ۲۹۴ قانون الجزایر، نیابت در انجام تعهد (وفا) توافقی است که بدهکار (نیابت‌گیرنده) برای طلبکار (مُناب‌الیه) بدهکار دیگر یا شخص ثالث (نماینده) معرفی می‌کند که ملزم به پرداخت بدهی‌های بدهکار به طلبکار است. براین اساس، دارنده کارت (نایب‌گیرنده) از صادرکننده کارت (نماینده) درخواست می‌کند تا به فروشنده (مُناب‌الیه) پرداخت کند؛ از این رو در نظام کارت‌های بدهی گفته می‌شود که دارنده کارت مرجع صادرکننده کارت را به موجب قرارداد منعقد شده بین آن دو یا به موجب این که امضای او بر فهرست خرید کافی است، نایب گرفته است تا دینش به فروشنده را پرداخت کند و فروشنده (مُناب‌الیه) از جهت دیگر، به موجب قرارداد منعقد شده بین او و مرجع صادرکننده کارت یا به موجب این که امضای مشتری بر فهرست‌های خرید و ارسال آن‌ها به مرجع صادرکننده کارت برای پرداخت کافی است، به این نیابت راضی شده است.

نیابت در اینجا نیابت کامل نیست؛ بلکه یک نیابت ناقص است؛ زیرا نیابت کامل اقتضا می‌کند که توافق بین سه طرف نیابت برای تجدید بدهی از طریق تغییر بدهکار یا طلبکار حاصل شود (Al-Dhanoon, 1976, p. 460) و این توافق بین سه طرف کارت (فروشنده، صادرکننده و مشتری) وجود ندارد و مفروض دانستن آن نیز امکان‌پذیر نیست؛ بلکه علاوه بر مناب (نایب) منیب (نیابت‌گیرنده) بدهکار مناب‌الیه باقی می‌ماند و لذا دو بدهکار منیب (نیابت‌گیرنده) و مناب (نایب) به جای بدهکار واحد برای مناب‌الیه خواهند بود؛ ولی آن دو بدهکار متضامن نخواهند بود پس تضامن فرض می‌شود و این همان نیابت ناقص است که در عمل بیشتر شیوع دارد. این مطلب واضح است که در کارت‌های بدهی برای فروشنده به جای مدیون واحد دو بدهکار وجود دارد؛ مشتری (بدهکار اصلی) و صادرکننده کارت (بدهکار جدید). از این رو ذمه مشتری در مقابل فروشنده به صرف امضای فهرست خرید فارغ نمی‌شود؛ بلکه فراغت ذمه او تنها با پرداخت مرجع صادرکننده حاصل می‌شود. مرجع صادرکننده بعد از پرداخت می‌تواند برای مطالبه آنچه از سوی او پرداخت شده است، به دارنده کارت مراجعه کند. دارنده کارت نمی‌تواند در مقابل مرجع صادرکننده به دفاعیاتی که در قبال فروشنده دارد احتجاج کند؛ زیرا رابطه آن‌ها نسبت به یکدیگر مستقل است.

همچنین وجه تمایز و بارز نیابت این است که بین مُناب (نایب) و مُناب‌الیه رابطه طلبکاری ایجاد می‌کند که از رابطه مُناب (نایب) و مُنیب (نیابت‌گیرنده) و از رابطه مُنیب با مُناب‌الیه مستقل است؛ از این رو تعهد مُناب (نایب) در مقابل مُناب‌الیه یک تعهد مستقیم شخصی و مجرد از

۱. بند ۲ ماده ۴۰۵ قانون مدنی عراق: ولا تقتضي الأمانة أن يكون هناك مدیونية سابقة ما بین المدین والأجنبي.

سبب ایجاد آن است. ازجمله آنچه بر این امر مترتب می‌شود این است که مُناب (نائب) نمی‌تواند در مقابل مُناب‌الیه به دفاعیات ناشی از رابطه او با مُنیب استناد کند تا ثبات و سرعت معاملات تضمین شود. بنابراین، نیابت در معاملات تجاری اهمیت ویژه‌ای دارد.

این امر در کارت‌های بدهی منطبق است؛ زیرا مرجع صادرکننده کارت به تعهد شخصی، مستقیم و انتزاعی به پرداخت برای فروشنده ملتزم می‌شود بدون آن‌که در برابر او به دفاعیات ناشی از رابطه او با مشتری متمسک شود و در مقابل مُناب (نائب) نمی‌تواند در برابر مُناب‌الیه به دفاعیاتی که مُنیب بر علیه مُناب‌الیه احتجاج می‌کند، تمسک کند و در نظام کارت‌های بدهی توضیح داده شده است که مرجع صادرکننده کارت در برابر فروشنده نمی‌تواند به دفاعیاتی که دارنده کارت در مقابل فروشنده دارد، متوسل شود.

همچنین نظام نیابت برای التزام فروشنده به رجوع، تفسیر مناسب ارائه می‌کند؛ اولاً رجوع بر مرجع صادرکننده کارت؛ زیرا نظر غالب در حقوق این است که حق مُناب‌الیه در برابر مُنیب در درجه دوم است؛ به این معنا که اعمال آن ممکن نیست مگر آن‌که انجام تعهد از سوی مُناب، که مدیون اصلی محسوب می‌شود، غیرممکن شود و در نهایت نیابت در انجام تعهد بر توافق سه طرف استوار است و برای هیچ‌یک از آن‌ها مجاز نیست که به‌تنهایی آن را فسخ کند. این مطلب آنچه در نظام کارت‌ها وجود دارد، تفسیر می‌کند که مشتری نمی‌تواند در حدود مورد توافق بر پرداخت مرجع صادرکننده به فروشنده اعتراض کند (Al-Obaidi, 2019, p. 44).

در حقوق ایران، نمی‌توان ماهیت مزبور را به جهت فقدان دین، حواله دانست؛ بنابراین باید دانست ماهیت مزبور چیست؟ از کلمات برخی اساتید مبرز حقوق مدنی این‌گونه فهمیده می‌شود که ماهیت مزبور نیابت است. وی معتقد است: قدر متیقن از نیابت این‌که اولاً کسی اعطاء اختیار در تصرف امری از امور خود به دیگری کند؛ مثلاً به او وکالت بدهد؛ ثانیاً آن تصرف به نفع‌دهنده اختیار باشد که نمونه بارز آن وکالت است (Jafari Langroodi, 2008a, p. 158). در مانحن‌فیه درحالی‌که بانک صادرکننده مدیون دارنده نیست، دارنده با نیابت در پرداخت که حدود آن با قرارداد بین بانک صادرکننده و دارنده از قبل تعیین شده است، بانک را به پرداخت وجه به ارائه‌کننده خدمات ملزم می‌نماید و بانک نیز با پرداخت، معادل همان مبلغ از حساب دارنده کسر می‌کند. باین حال به نظر می‌رسد عقد وکالت نیز نمی‌تواند بیانگر تمامی جوانب این اطراف باشد؛ چراکه بانک در زمان صدور کارت بدهی با توجه به مفاد قرارداد، وکیل دارنده کارت نمی‌شود؛ زیرا مفاد قرارداد صدور کارت متفاوت با مفاد عقد وکالت است. با انعقاد قرارداد صدور کارت بدهی، بانک ملتزم می‌شود که اعمال حقوقی مبتنی بر کارت دارنده را از وی قبول کرده و مطابق درخواست وی عمل کند. این التزام میان بانک و مشتری، فی نفسه عقدی جدید و مجزا از انتقال وجه یا برداشت وجهی است که بعداً توسط مشتری و مبتنی بر کارت بدهی انجام می‌پذیرد و از آنجاکه مفاد آن یعنی التزام بانک به قبول و انجام دستور پرداخت‌های دارنده کارت و نیز التزام مشتری به رعایت برخی ضوابط نظیر نگهداری کارت و رمز آن منطبق با هیچ‌یک از عقود معین نیست، لاجرم از قسم عقود نامعین بوده و ذیل ماده ۱۰ قانون مدنی جای می‌گیرد (Jalali, 2020, p. 124).

از آثار پذیرش این نظریه در حقوق ایران، نخست این است که ضروری است حقوق و تعهدات طرفین به‌صراحت مورد توافق قرار گیرد. به‌عبارت‌دیگر، اگر ماهیتی ذیل عقود غیرمعین جای گیرد، به جهت فقدان نصوص تفصیلی قانونی ضروری است حدود و ثغور آن به‌دقت و صراحت توسط طرفین مشخص شود. دوم آن‌که این قراردادها تملیکی، لازم و از زمره عقود عینی هستند؛ بنابراین دارنده مبلغی معین به بانک می‌دهد و بانک حسابی برای او باز می‌کند که هویت خاص دارد. این قرارداد موقت است. جنون و سغه از اسباب انحلال آن نیست؛ اما فوت اشخاص حقیقی موجب بستن حساب می‌شود. بنابراین، به محض اطلاع بانک از فوت مشتری انجام عملیات بانکی در حساب متوفی متوقف می‌شود و به همین جهت اعمال حقوقی پس از فوت متوفی نسبت به کارت بدهی توسط دیگران، نافذ نیست. همچنین مفهوم نیابت در این قرارداد راه ندارد؛ زیرا تملیک و تملک، نیابت را طرد می‌کند (Jafari Langroodi, 2008b, p. 84-85).

همچنین براساس التزام به ماده ده و اصل آزادی قراردادی، بانک‌ها می‌توانند قیودی برای التزام خود به ایفای تعهد مالی خود درخصوص کارت بدهی اضافه کنند. همان‌گونه که امروزه در ضمن قراردادهای بانکی این‌گونه شرط می‌شود که بانک‌ها و سایر مؤسسات مجاز نخواهند بود به مفاد وصیت‌نامه مشتری ترتیب اثر دهند؛ مگر این‌که گواهی‌نامه اداره دارایی مبنی بر این‌که وصیت‌نامه مزبور از طرف وصی یا وارث به اداره

دارایی تسلیم شده است ارائه شود. همچنین دخل و تصرف در ماترک موجود در کارت‌های بدهی به واسطه تراضی مقرر میان بانک و دارنده سابق، به سهولت قابل تصور است.

در حقوق عراق نیز می‌توان ماهیت این قرارداد را ماهیتی خاص دانست که بر هیچ‌یک از قالب‌های معین قانونی منطبق نباشد (Nuha, 2015, p. 538). در حقوق الجزایر نیز ماهیت این عقد از ماهیات جدید به شمار می‌رود که هیچ‌کدام از قالب‌های شناخته شده تاب تفسیر آن را ندارد (Marshishi, 2017, p. 168). بنابراین، پذیرنده کارت قبل از معامله و استفاده از کارت‌های اعتباری، حق هیچ‌گونه مطالبه از دارنده کارت را نسبت به ثمن ندارد. همچنین تعهد بانک به پرداخت در مقابل پذیرنده، ارتباط وثیق به انجام تمامی اقدامات مندرج در قرارداد لازم‌الاجرا میان وی و بانک دارد؛ ثالثاً تعهد بانک تعهدی شخصی است که بانک به پرداخت در مقابل پذیرنده دارد؛ بنابراین بانک نمی‌تواند در مقابل پذیرنده، به دفاعیاتی که در مقابل دارنده دارد استناد کند؛ همان‌گونه که دارنده نیز نمی‌تواند در مقابل بانک به دفاعیاتی که در مقابل پذیرنده دارد استناد کند.

نتیجه‌گیری

کارت‌های پرداخت نقدی، که امروزه به منزله یکی از مهم‌ترین ابزار پرداخت استفاده می‌شود، در حال رواجی جهان‌شمول است. از ویژگی‌های کارت‌های بدهی، ابزار پرداخت بودن، شخصی بودن، ارتباط سه‌جانبه، سلطه بانک و عدم انحصار آن به یک کشور است. این کارت‌ها در نظام حقوقی ایران، سال‌هاست که پذیرفته شده است. کشورهای عراق و الجزایر نیز گام‌هایی در این باره برداشته‌اند. به منظور اهمیت تنظیم روابط میان دارندگان کارت با بانک و ارائه‌کنندگان خدمت، تاکنون نظریات متعددی در این خصوص ارائه شده است. نظریه حواله حق، که می‌توان آن را در نظام حقوقی ایران به انتقال طلب ترجمه کرد، نظریه حواله الدین، شرط به نفع ثالث و نیابت در پرداخت از این نظریات هستند. تحلیل و بررسی نظریات مذکور نشان داد که نظریه انتقال طلب به جهت تعهد شخصی دارنده کارت در مقابل بانک و عدم استماع ایرادات وی در مقابل بانک پذیرفته نیست. نظریه حواله دین نیز با توجه به این که از یک طرف در نظام حقوقی ایران، عراق و الجزایر، ضروری است در تحقق حواله دین وجود داشته باشد و بانک صادر کننده حواله، مدیون دارنده نیست؛ از سوی دیگر در حواله با تحقق حواله، ذمه مدیون بری و ذمه محال علیه، مشغول می‌شود؛ در حالی که در کارت‌های بدهی، با ارائه خدمات، هم‌زمان دارنده و بانک صادر کننده به ارائه‌کننده خدمات مشغول الذمه می‌شوند. همچنین دارنده هم‌زمان به منظور دریافت همان مبلغ از پایانه‌های فروشگاهی اقدام کند، نمی‌تواند پاسخ‌گو باشد. دو نظریه تعهد به نفع ثالث و نیابت در پرداخت، هرچند در حقوق عراق و الجزایر مصون از ایرادات فوق هستند، با این حال به نظر می‌رسد در حقوق ایران تعهد به نفع ثالث نیز به منظور فقدان قصد جدی طرفین و ثالث نبودن هیچ‌یک از طرفین در این رابطه، قابل پذیرش نباشد. نیابت در پرداخت نیز، هرچند بخشی از واقعیت را در قالب عقد وکالت بیان می‌کند، به منظور تعهدات متعددی که بر عهده بانک و دارنده قرار دارد و همچنین برخی ضوابط قانونی بانک مرکزی، نمی‌تواند بیانگر تمام ماهیت مزبور باشد؛ بنابراین ماهیت روابط بانک، مشتری و ارائه‌کننده خدمات، امر نوظهوری است که صرفاً مبتنی بر ماده ۱۰ قانون مدنی قابل تحلیل است.

منابع

پارساپور، محمد باقر و بیات، فرهاد (۱۳۹۲). بررسی جنبه‌های حقوقی اجرای دستور پرداخت بانکی. پژوهش‌های حقوق تطبیقی، ۱۷(۲)، ۱-۲۳.

۲۳. لینک

جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۹۳). ضمان عقدی در حقوق مدنی. تهران: گنج دانش.
جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۷ الف). اندیشه و ارتقاء: صد و یک مقاله در علم ماهیت‌شناسی حقوقی. تهران: گنج دانش.
جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۷ ب). تأثیر اراده در حقوق مدنی. تهران: گنج دانش.
جلالی، مریم (۱۳۹۹). کارت بدهی (مطالعة تطبیقی در حقوق بانکی ایران و آمریکا). تهران: میزان.
کاتوزیان، ناصر (۲۰۰۶). حقوق مدنی: نظریة عمومی تعهدات. تهران: سهامی انتشار.
کهزادی، نوروز (۱۳۸۰). بانکداری الکترونیک؛ پیش‌نیازها، محدودیت‌ها و روش‌های پیاده‌سازی آن در ایران (قسمت اول). پیک توسعه، ۲۷، ۳۱-۲۶.

۳۱-۲۶. لینک

گودرزی فراهانی، یزدان و عادل، امیدعلی (۱۴۰۱). بررسی نقش و عملکرد کارت‌های اعتباری در بانکداری بدون ربا در ایران. مطالعات فقه اقتصادی، ۴(۲)، ۲۰۱-۲۱۶. لینک
محقق داماد، سیدمصطفی و صادقی، محمود (۱۳۷۹). مبانی و آثار حقوقی تعهد به نفع شخص ثالث در فقه امامیه. مدرس علوم انسانی، ۴(۴)، ۷۵-۹۴. لینک

میرزائاد جویباری، اکبر (۱۳۹۲). تبدیل تعهد به اعتبار تبدیل داین و انتقال طلب: وحدت یا تعدد. نقد رای، ۲(۲)، ۴۱-۵۸.

<https://doi.org/10.22106/jcr.2013.21509>

منابع عربی

ابراهیم، أحمد الدوي (۲۰۱۰). التجارة الإلكترونية. رياض: مكتبة الملك فهد.
ابن منظور، محمد بن مكرم (بی‌تاریخ). لسان العرب. بیروت: دارصادر.
أحمد، سفر (۲۰۰۸). أنظمة الدفع الإلكتروني. بيروت: منشورات الحلبي الحقوقية.
أحمد، عبدالله العوضي (۲۰۰۶). العوامل المؤثرة في التسويق والتجارة الإلكترونية. مجلة الاقتصاد والمجتمع، ۶(۶)، ۱۶۳-۱۸۹. لینک
أسراء، خضر خليل العبيدي (۲۰۱۹). بطاقات الائتمان بين الشريعة والقانون. مجلة كلية الحقوق، جامعة النهرين، ۲۱(۳)، ۵۸-۱. لینک
الجوهري، إسماعيل بن حماد (۲۰۰۵). معجم الصحاح. بيروت: دار المعرفة.
حسن، علي الذنون (۱۹۷۶). النظرية العامة للالتزام (مصادر الالتزام، أحكام الالتزام، إثبات الالتزام). مسقط: مكتبة السنهوري.
الرازي، محمد بن أبي بكر (۲۰۰۲). معجم مختار الصحاح. المحقق سعيد محمود عقيل. بيروت: دار الجيل العربي.
الراشدي، راشد بن صالح بن سفيان (۲۰۲۰). الحماية الجزائية لبطاقات الائتمان في التشريع العماني. رسالة ماجستير. جامعة الشرق الأوسط.
رياض، فتح الله بصله (۱۹۹۵). جرائم بطاقة الائتمان (دراسة معرفية تحليلية لمكوناتها وأساليب تزييفها وطرق التعرف عليها). القاهرة: دار الشروق.
السنهوري، عبد الرزاق أحمد (۱۹۵۸). الوسيط في شرح القانون المدني الجديد. بيروت: منشورات الحلبي الحقوقية.
الشورة، جلال عايد (۲۰۰۸). وسائل الدفع الإلكتروني. الاردن: دار الثقافة.
عقيلة، مرشيشي (۲۰۱۷). بطاقة الائتمان في القانون الجزائري. طروحة دكتوراه. جامعة مولد معمري. كلية الحقوق والعلوم الإنسانية.
فداء، يحيى أحمد المحمود (۱۹۹۰). النظام القانوني لبطاقة الائتمان. الاردن: دار الثقافة.
كميت، طالب البغدادی (۲۰۰۸). الاستخدام غير المشروع لبطاقة الائتمان المسؤولية الجزائية والمدنية. دار الثقافة.

- لخضر، رفاف (۲۰۱۶). بطاقة الائتمان والالتزامات الناشئة عنها. رسالة ماجستير، جامعة سطيف ۲، الجزائر، دار الجامعة الجديدة.
- معلوف، لوريس (۱۳۷۱). المنجد في اللغة. قم: اسماعيليان.
- نهى، خالد عيسى (۲۰۱۵). الأحكام القانونية الخاصة ببطاقة الائتمان الإلكترونية. مجلة المحقق الحلي للعلوم القانونية والسياسية، ۷(۲). ۵۴۱-۴۹۵. [لينك](#)
- نوال، بلعباس (۲۰۱۷). بطاقة الائتمان كوسيلة من وسائل الدفع الحديثة. أطروحة دكتوراه. كلية الحقوق، جامعة الجزائر.
- هدى، عباس محمدرضا (۲۰۱۳). الجرائم الماسة ببطاقة الائتمان الإلكترونية (دراسة مقارنة). مجلة الكوفة للعلوم القانونية والسياسية، ۶(۱۵). ۲۹۷-۲۷۰. [لينك](#)

Bakhshi, A.M. (2006). Developing a financial model for Islamic credit card for the UK .*Dissertation submitted in partial fulfillment for the degree of MSc in International Banking & Finance*. University of Salford.

[In Persian]

- Goodarzi Farahani, Y., & Adeli, O. A. (2022). Investigating the role and performance of credit cards in interest-free banking in Iran. *Economic Jurisprudence Studies*, 4(2), 201-216.
- <https://doi.org/10.22034/EJS.2022.335404.1205>
- Jafari Langroodi, M. J. (2006). *Contractual Guarantee in Civil Law*. Tehran: Ganj Danesh.
- Jafari Langroodi, M. J. (2008a). *The Effect of Will in Civil Law*. Tehran: Ganj Danesh.
- Jafari Langroodi, M. J. (2008b). *Thought and Progress: One Hundred and One Articles in the Science of Legal Ontology*. Tehran: Ganj Danesh.
- Jalaali, M. (2000). *Debit Card (Comparative Study in Iranian and American Banking Law)*. Tehran: Mizan.
- Katouzian, N. (2006). *Civil Law: General Theory of Obligations*. Tehran: Sahami Publication.
- Kohzadi, N. (2001). Electronic Banking; Prerequisites, Limitations and Methods of Its Implementation in Iran (Part One). *Pik Toseeh*, 27, 26-31. [Link](#)
- Mirzanjad Jooybari, A. (2013). Conversion of obligation into credit, conversion of debtor and transfer of claim: unity or plurality. *Critique of opinion*, 2(2), 41-58. <https://doi.org/10.22106/JCR.2013.21509>
- Mohaghegh Damad, S. M., & Sadeghi, M. (2000). Legal foundations and effects of the obligation in favor of a third party in Imamiyyah jurisprudence. *Humanities Lecturer*, 4(4), 75-94. [Link](#)
- Parsapour, M. B., & Bayat, F. (2013). Investigation of the legal aspects of the execution of a bank payment order. *Comparative Law Research*, 17(2), 1-23. [Link](#)

[In Arabic]

- Ahmed, A. A. (2006). Factors Affecting Marketing and E-commerce. *Journal of Economics and Society*, 6(6), 163-189. [Link](#)
- Ahmed, S. (2008). *Electronic Payment Systems*. Beirut: Al-Halabi Legal Publications.
- Al-Dhanoon, H. A. (1976). *The General Theory of Obligation (Sources of Obligation, Provisions of Obligation, Proof of Obligation)*. Beirut: Al-Sanhouri Library.
- Al-Jawhari, I. H. (2005). *Dictionary of Al-Sahah*. Beirut: Dar Al-Ma'rifa.

- Al-Rashedi, R. S. S. (2020). Criminal Protection of Credit Cards in Omani Legislation. *Master's thesis*. Middle East University.
- Al-Razi, M. A. B. (2002). *Mu'jam Mukhtar al-Sihah* (S. M. Aqeel, Ed.). Beirut: Dar al-Jeel al-Arabi.
- Al-Sanhouri, A. R. A. (1958). *Al-Wasit in Explaining the New Civil Law*. Al-Halabi Legal Publications.
- Al-Shoura, J. A. (2008). *Electronic Payment Methods*. Jordan :Dar al-Thaqafa.
- Aqila, M. (2017). Credit Cards in Algerian Law. *PhD thesis*. Mouled Mammeri University. Faculty of Law and Humanities.
- Asraa, K. K. A. (2019). Credit Cards between Sharia and Law. *Journal of the College of Law, Al-Nahrain University*, 21(3), 1-58. [Link](#)
- Fadaa, Yahya Ahmad al-Mahmoud (1990). *The Legal System of Credit Cards*. Jordan, Dar Al-Baghdadi, Talib (2008). *Illegal Use of Credit Cards: Criminal and Civil Liability*. Jordan :Dar Al-Thaqafa.
- Hoda, A. M. R. (2013). Crimes Against Electronic Credit Cards (A Comparative Study). *Al-Kufa Journal of Legal and Political Sciences*, 6(15), 270-297. [Link](#)
- Ibn Manzur, M. M. (n.d.). *Lisan Al-Arab*. Beirut :Dar Sadir.
- Ibrahim, A. A. (2010). *E-commerce*. Riyadh: King Fahd Library.
- Lakhdar, R. (2016). Credit Cards and Their Arising Obligations. *Master's thesis*. University of Setif 2, Algeria, Dar Al-Jami'a Al-Jadida.
- Maalouf, L. (1992). *Al-Munjid fi al-Lughah*. Qom: Ismailian.
- Nawal, B. (2017). Credit Cards as a Modern Payment Method. *PhD thesis*. Faculty of Law, University of Algiers.
- Nuha, K. I. (2015). Legal Provisions Concerning Electronic Credit Cards. *Al-Muhaqqiq Al-Hilli Journal of Legal and Political Sciences*, 7(2), 495-541. [Link](#)
- Riyadh, F. B. (1995). *Credit Card Crimes (An Analytical Cognitive Study of Their Components, Counterfeiting Methods, and Methods of Identification)*. Dar al-Shorouk.

COPYRIGHTS

©2025 by the authors. Published by University of Science and Culture. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

